

JOHANNES FEHR – PETR KOUBA (eds.):

Dynamic Structure. Language as an Open System (Dynamická štruktúra. Jazyk ako otvorený systém)

Prague: Litteraria Pragensia 2007, 262 pp.

Predkladaná kolektívna monografia je úspešným výsledkom medzinárodnej spolupráce curyšského Colegium Helveticum a pražského Centra pre teoretické štúdiá. V troch častiach mapuje priame i nepriame dedičstvo Ferdinanda de Saussura v bohatom kontexte filozofických vplyvov a filiácií.

Úvodná štúdia **Johannesa Fehra** sleduje Saussurov myšlienkový vývoj od jeho prvej práce, ktorá mu priniesla nemalú reputáciu, až ku konceptom známym z *Kurzu všeobecnej lingvistiky*. J. Fehr bohato čerpá zo Saussurových osobných poznámok a záznamov, na ktorých ukazuje, ako sa Saussure postupne prepracúva od snahy redukovať jazyk na „jednoduché substancie“ a budovať lingvistiku ako axiomatickú vedu istého druhu k známemu dynamickému poňatiu jazyka ako znakového systému. Čitateľ je tak skutočne zasvätený uvedený nie výslovne do semiológie ako takej, ale predovšetkým do myslenia Ferdinanda de Saussura.

Aj nasledujúce dve štúdie sa potýkajú priamo so Saussurovým odkazom. Sú rámcované témou *Systém a funkcia*, ktorá tvorí prvý blok práce. **Jan Sokol** sa zamýšľa nad vzťahom jazyka a skúsenosti a ukazuje, že nejedná sa o amorfnú skúsenosť, ale že skúsenosť sama obsahuje štruktúrne delenia, ktoré slúžia na praktickú orientáciu vo svete. **Ondřej Sládek** sa vo svojej stati zaoberá recepciou Saussura v prostredí Pražského lingvistického krúžku. Odmieta tradované tvrdenie, podľa ktorého Pražský krúžok iba „aplikoval“ princípy saussurovskej lingvistiky na literatúru. Sládek ukazuje, že hoci Mukařovský adoptuje saussurovskú terminológiu, rozchádza sa so Saussurom v rovine základných teoretických východísk a vytvára nový konceptuálny systém. Sládekove argumenty zaujmú zaiste mnohých, ktorí sa príbuzným témam venujú.

Druhá sekcia *Jazyk a myslenie* sa venuje vzťahu štrukturalizmu a fenomenológie. **Michal Ajvaz** sa púšťa do hľadania novej syntézy týchto dvoch prístupov. Ukazuje nezlučiteľnosť saussurovského (diferenciálneho) poňatia jazyka s husserlovskou fenomenológiou. Vďaka Merleau-Pontyho reformuláciám rôznych aspektov konštitúcie zmyslu v jazyku dochádza k zblíženiu perspektív, ktorá umožňuje použiť fenomenologickú myšlienku intencionality ako základ diferenciálneho poňatia jazyka, uzákladneného vo svete nášho života. Ako rozšírenie tejto témy možno chápať príspevok **Petra Koubu**, ktorý sa pokúša prekročiť nezmieriteľnosť intencionálneho (fenomenologického) a diferenciálneho poňatia jazyka revidovaním epistemologických predpokladov neskorého diela Merleau-Pontyho tak, aby umožňoval prístup k mysleniu inakosti bez toho, aby bola *inakosť* Iného redukovaná pomyselnou jednotou *ipseity*. Z toho pramení celý rad otázok o definovaní nových vzťahov medzi prediskurzívnym a diskurzívnym, ipseitou a druhým v rovine konštitúcie žitého sveta, a to v takom druhu myslenia, ktoré radikalizáciou konečnosti a kontingencie ľudského bytia prekročí horizont moderného transcendentálno-empirického rozštiepenia človeka. Obe merleau-pontyovské štúdie považujeme za hodné osobitého zreteľa. **Petr Urban** sa v tejto sekcii podrobne venuje otázke jazyka a myslenia

v Husserlovej fenomenológii. Podobne poctivým príspevkom je štúdia profesora z Hankuk University **Yong-Ho Choia** o Ricœurovej interpretácii Saussura a o otázke zmyslu.

Tretiu časť s názvom *Podmienky a hranice subjektivity* otvára **Alice Kliková** aktualizáciou Uexküllovej biosemiotiky. Uexküllov revolučný krok v biológii spočíva v pokuse zbaviť sa antropocentrického i mechanistického poňatia živého sveta prostredníctvom konceptu významuplného životného okolia (*Umwelt*). A. Kliková ponúka ako základný náčrt jeho koncepcie, tak aj následnú kritiku, ktorá môže slúžiť ako východisko novej koncepcie skúsenosti ako „otvoreného systému“ dynamickej produkcie nových štruktúr, prekračujúceho pascu moderného myslenia a jeho transcendentálnych nárokov. Príspevok je ukážkou pozitívnych možností interdisciplinárnych inšpirácií.

Ako teoretický *bricoleur* sa uvádza **Emil Volek** vo svojej štúdií, v ktorej sa pokúša semiotické koncepty obohatené o ostenzívnu teóriu jazyka inkorporovať do konceptu *Umwelt*-u a následne do teórie komunikácie. Vydarenú prezentáciu Lacanovho prekríženia štrukturalizmu a psychoanalýzy predvádza **Josef Fulka** v sumáre Lacanovho chápania signifikantu a signifikácie v jeho dominantných konceptoch. Do pokusov o prekonávanie modernej podoby filozofického poňatia subjektivity zapadá aj štúdia **Luisa Armanda**, ktorého výklad vzťahu jazyka a interaktivity v bohatom kontexte cez Alana Turinga až po Paula Virilia môže byť pre mnohých podnetný.

Predkladaná kniha je zaiste čímsi viac než iba súborom štúdií. Je skôr aktuálnym výsekom toho, čo sa na filozofickej scéne starého kontinentu deje v ostatných desaťročiach, ale i dnes, a kam sa uberajú línie myslenia z tej či onej strany, viažuce sa na otázky a problémy, ktoré pre nás otvoril Ferdinand de Saussure.

Miloš Kriššák

Mgr. Miloš Kriššák
Inštitút filozofie a etiky FF PU
17. novembra 1
080 78 Prešov
SR
e-mail: krissak@unipo.sk